

تعریف و اجزای عرضه پول

نمونه رایگان بژیک

پایه پولی از دو سو (ترازنامه بانک مرکزی)

منابع (سمت دارایی)	مصارف (سمت بدهی)
خالص داراییهای خارجی: طلا، ارزها، سهمیه و سهام در نهادهای بین المللی، حق برداشت مخصوص (SDR)، منهای بدهیهای خارجی	اسکناس و مسکوک در دست مردم
خالص مطالبات از بخش دولتی: بدهی دولت و شرکت های دولتی به بانک مرکزی	ذخایر بانکها: ذخیره قانونی + ذخیره اضافی
مطالبات از بانکها: وام به بانکها و تنزیل اوراق بهادار آنها	—

f فرمول یا قاعده: قاعده منابع پایه پولی

پایه پولی = خالص داراییهای خارجی + خالص مطالبات از بخش دولتی + مطالبات از بانکها - حساب سرمایه و سایر بدهیها

افزایش هر منبع، با ثابت بودن بقیه، پایه پولی را به همان اندازه بالا می برد (نه m برابر).

اثر چند رویداد بر پایه پولی (سایر شرایط ثابت)

رویداد	اثر بر B
فروش ارز نفتی دولت به بانک مرکزی و خرج پول حاصل	افزایش
استقراض دولت از بانک مرکزی	افزایش به همان مبلغ
وام یا تنزیل مجدد بانک مرکزی به بانکها	افزایش
فروش ارز بانک مرکزی در بازار؛ بازپرداخت بدهی دولت یا بانکها به بانک مرکزی	کاهش
فروش اوراق مشارکت دولت به مردم و خرج همان پول	بی اثر (پول موجود جابه جا می شود)
تغییر نرخ ذخیره قانونی	بی اثر بر B؛ اثر از راه m

مثال حل شده | پایه پولی از ترازنامه ساده بانک مرکزی

خالص دارایی خارجی ۹۰۰، خالص مطالبات از دولت ۵۰۰، مطالبات از بانکها ۲۰۰، حساب سرمایه و سایر بدهیها ۱۰۰ (واحد پول)

اسکناس و مسکوک در دست مردم ۷۰۰، ذخیره قانونی بانکها ۶۰۰

قدم به قدم

۱. منابع را جمع و حساب سرمایه را کم کن: $B = ۹۰۰ + ۵۰۰ + ۲۰۰ - ۱۰۰ = ۱,۵۰۰$

۲. از سمت مصارف: $R = B - C = ۱,۵۰۰ - ۷۰۰ = ۸۰۰$

۳. ذخیره اضافی = $۲۰۰ - ۶۰۰ = ۸۰۰$

جواب: پایه پولی ۱,۵۰۰، ذخایر بانکها ۸۰۰ و ذخیره اضافی ۲۰۰ واحد پول.

الگوی حل: پایه پولی را از سمت منابع بساز، بعد با $B = C + R$ هر جزء مجهول سمت مصارف را پیدا کن.

نکته: دولت و بخش خارجی از راه منابع پایه پولی (کسری بودجه، درآمد ارزی) بر عرضه پول اثر می گذارند، نه از راه ضریب فزاینده.

★ نکات مهم این مبحث

- ✓ منابع پایه: خالص دارایی خارجی، خالص مطالبات از دولت، مطالبات از بانکها.
- ✓ استقرار دولت از بانک مرکزی پایه را به همان مبلغ بالا می برد.
- ✓ نرخ ذخیره قانونی پایه را تغییر نمی دهد؛ اثرش از راه ضریب است.

۱۱ تست آخر فصل

اولویت مطالعه: ضروری

ضریب فزاینده پول

ضریب فزاینده پول (m): نسبت حجم پول به پایه پولی؛ نشان می دهد هر واحد پایه پولی چند واحد پول می سازد. از تقسیم $M = C + R$ و $B = C + R$ به دست می آید.

f فرمول یا قاعده: قاعده ضریب فزاینده پول (قرارداد فصل: نسبت ها به سپرده دیداری)

$$r = \frac{R}{D}; k = \frac{C}{D} \quad \text{نرخ ذخیره قانونی + نسبت ذخیره اضافی به سپرده} \quad \checkmark$$

$$m = \frac{M}{B} = \frac{1+k}{k+r} \quad \checkmark$$

$$\Delta M = m \times \Delta B \text{ و } M = m \times B \quad \checkmark$$

$$C = k \times D \text{ و } D = \frac{B}{k+r} \quad \checkmark$$

نکته: چون $r < 1$ ، همیشه $m > 1$. اگر مردم اسکناس نگه ندارند و ذخیره اضافی صفر باشد، $m = \frac{1}{r}$ (این جا r همان نرخ ذخیره قانونی است) که بیشینه ضریب است.

نکته: اگر نسبت اسکناس به کل حجم پول ($c = \frac{C}{M}$) داده شود، اول $k = \frac{c}{1-c}$ را بساز و بعد در فرمول بگذار؛ جاگذاری مستقیم c به جای k اشتباه رایج است.

مثال حل شده | ضریب فزاینده و حجم پول

$$B = 500 \text{ واحد پول، } k = 0.2 \text{ (نسبت به سپرده دیداری)} \quad \checkmark$$

$$\text{نرخ ذخیره قانونی } 15 \text{ درصد و ذخیره اضافی } 5 \text{ درصد سپرده ها} \quad \checkmark$$

قدم به قدم

$$r = 0.15 + 0.05 = 0.2 \quad 1.$$

$$m = 1.2 \div 0.4 = 3 \quad 2.$$

$$M = 3 \times 500 = 1,500 \quad 3.$$

$$C = 0.2 \times 1,250 = 250 \text{ و } D = 500 \div 0.4 = 1,250 \quad 4.$$

جواب: $m = 3$ ، حجم پول ۱,۵۰۰، سپرده ۱,۲۵۰ و اسکناس در دست مردم ۲۵۰.

الگوی حل: r را از جمع نرخ قانونی و اضافی بساز، m را حساب کن، در B ضرب کن؛ برای اجزا اول D را از $B \div (k + r)$ بگیر.

مثال حل شده | اثر افزایش نرخ ذخیره قانونی یا k بر حجم پول

$$\text{داده های مثال قبل } (M = 1,500, r = 0.2, k = 0.2, B = 500) \quad \checkmark$$

$$\text{حالت الف: نرخ قانونی از } 15 \text{ به } 25 \text{ درصد؛ حالت ب: } k \text{ از } 0.2 \text{ به } 0.3 \quad \checkmark$$

قدم به قدم

$$1. \text{ الف: } r = 0.3 \leftarrow m = 1.2 \div 0.5 = 2.4 \leftarrow M = 1,200$$

۲. تغییر $= -300 = 1,500 - 1,200$ ؛ درصد تغییر $= -20\% = -300 \div 1,500$

۳. ب: $\frac{2}{6} = \frac{1}{3} \div \frac{5}{6} = \frac{1}{3} \div \frac{5}{6} = \frac{1}{3} \times \frac{6}{5} = \frac{2}{5}$ ؛ $m = 1,300$ ؛ $M = 1,300$ ؛ کاهش ۲۰۰ (حدود $13/3\%$)

جواب: الف: حجم پول ۳۰۰ واحد (۲۰ درصد) کم می شود؛ ب: ۲۰۰ واحد (حدود $13/3\%$ درصد) کم می شود.

الگوی حل: ضریب قبل و بعد را جدا حساب کن، در همان B ضرب کن؛ درصد تغییر را بر مقدار اولیه بگیری.

★ نکات مهم این مبحث

- ✓ ضریب فزاینده $m = \frac{1+k}{k+r}$ با نسبت های به سپرده دیداری است.
- ✓ ضریب همیشه بیش از یک است و بیشینه اش (با k و ذخیره اضافی صفر) یک تقسیم بر نرخ ذخیره قانونی است.
- ✓ تغییر حجم پول برابر ضریب ضرب در تغییر پایه پولی است.

۱۴ تست آخر فصل

اولویت مطالعه: ضروری

عوامل مؤثر بر عرضه پول

۱- مردم: با انتخاب k . استفاده بیشتر از کارت و چک یا سود بیشتر سپرده k را کم و m را زیاد می کند؛ بی اعتمادی به بانکها برعکس.

۲- بانک های تجاری: با ذخیره اضافی. ترس از کمبود نقدینگی یا هجوم سپرده گذاران ذخیره اضافی را بالا و m را پایین می برد.

۳- بانک مرکزی: با پایه پولی (B) و نرخ ذخیره قانونی. ابزارهای سیاست پولی در فصل سیاست پولی می آید.

جهت اثر افزایش هر عامل (سایر شرایط ثابت)

افزایش	تصمیم گیرنده	اثر بر m	اثر بر M
پایه پولی (B)	بانک مرکزی (و دولت و بخش خارجی از راه منابع)	بی اثر	افزایش
نرخ ذخیره قانونی	بانک مرکزی	کاهش	کاهش
نسبت ذخیره اضافی	بانک های تجاری	کاهش	کاهش
k	مردم	کاهش	کاهش

نکته: کاهش نرخ ذخیره قانونی پایه پولی را عوض نمی کند؛ بخشی از ذخیره قانونی آزاد و به ذخیره اضافی تبدیل می شود و توان وام دهی بانکها بالا می رود. اگر افزایش نرخ قانونی را بانکها با کاهش هم اندازه ذخیره اضافی جبران کنند، r و حجم پول ثابت می ماند.

نکته: در الگوی ساده، عرضه پول به نرخ بهره حساس نیست؛ اما اگر رفتار بانکها را وارد کنیم، بالا رفتن نرخ بهره بازار هزینه نگه داری ذخیره اضافی را بالا می برد، ذخیره اضافی کم و m و حجم پول زیاد می شود.

★ نکات مهم این مبحث

- ✓ افزایش k ، نرخ ذخیره قانونی یا ذخیره اضافی ضریب و حجم پول را کم می کند.
- ✓ افزایش پایه پولی ضریب را تغییر نمی دهد ولی حجم پول را زیاد می کند.
- ✓ مردم با k ، بانکها با ذخیره اضافی و بانک مرکزی با پایه و نرخ قانونی اثر دارند.

۹ تست آخر فصل

اولویت مطالعه: مهم

تابع رفتاری مردم، بانکها و بانک مرکزی و تعادل ترکیب پول و سپرده

تابع رفتاری مردم: مردم اسکناس را برای نقدشوندگی و سپرده را برای سودش نگه می دارند و نسبت دلخواه k را حفظ می کنند: $C = kD$ ، خطی از مبدأ با شیب k . بالای این خط اسکناس اضافه به بانک می رود و زیر آن سپرده برداشت می شود.

رفتار بانکهای تجاری: هدف بیشینه سود است: $\Pi = TR - TC$ که درآمد عمدتاً بهره وامهاست (TR = جمع نرخ بهره هر وام $\times$ حجم آن). سپرده ها میان ذخایر و وامها تقسیم می شوند و $D = \frac{R}{r}$ ؛ ضریب $\frac{1}{r}$ (ضریب افزایش سپرده) بزرگتر از یک است.

بانک مرکزی: هدفش بیشینه سود نیست و از راه پایه پولی و نرخ ذخیره قانونی اثر می‌گذارد؛ با گذاشتن $R = rD$ در $B = C + R$ تابع رفتاری مشترک او و بانک‌ها ساخته می‌شود.

f فرمول یا قاعده: قاعده تعادل ترکیب پول و سپرده

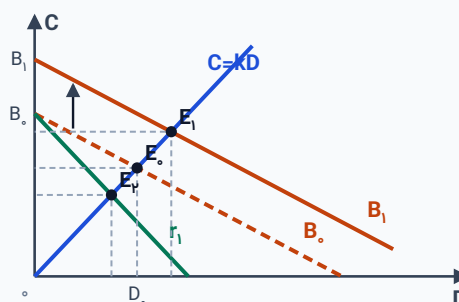
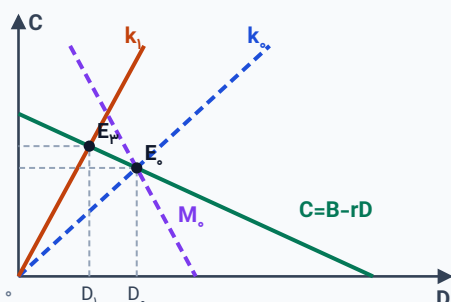
✓ مردم: $C = kD$ (از مبدأ، شیب k)

✓ بانک مرکزی و بانک‌ها: $C = B - rD$ (عرض از مبدأ B ، شیب $-r$)

✓ تعادل: $M = C^* + D^*$ ، $C^* = k \times D^*$ ، $D^* = \frac{B}{k+r}$

✓ B بالا: خط دوم موازی به بالا؛ r بالا: خط دوم حول B تندتر؛ k بالا: خط اول تندتر

■ تعادل ترکیب اسکناس و سپرده و جابه‌جایی آن

افزایش k : خط چین شیب منفی یک، جای حجم پول ثابت

افزایش B (موازی) و افزایش r (چرخش حول B)

قاب اول: B بالاتر هر دو جزء را زیاد (E_1) و r بالاتر هر دو را کم می‌کند (E_2). قاب دوم: k بالاتر اسکناس را زیاد و سپرده را کم می‌کند و E_3 زیر خط حجم پول ثابت می‌افتد.

مثال حل شده | حل جبری تعادل

✓ $B = 600$ واحد پول، $k = 0.25$ ، $r = 0.15$ (نسبت‌ها به سپرده دیداری)

قدم به قدم

۱. دو تابع را برابر کن: $600 - 0.15D = 0.25D$

۲. $D^* = 600 \div 0.4 = 1,500$

۳. $C^* = 0.25 \times 1,500 = 375$

۴. $M = 375 + 1,500 = 1,875$ ؛ واری: $R = 0.15 \times 1,500 = 225$ و $375 + 225 = 600$

جواب: سپرده ۱,۵۰۰، اسکناس ۳۷۵ و حجم پول ۱,۸۷۵ (ضریب ۳/۱۲۵).

الگوی حل: $C = B - rD$ و $C = kD$ را برابر کن، D را بیاب، C و M را بساز و با $B = C + rD$ واری کن.

نکته: در روش هندسی اثر k ، از تعادل اولیه خطی با شیب منفی یک (۴۵ درجه) می‌کشند؛ جمع C و D روی این خط ثابت است. تعادل تازه زیر این خط می‌افتد، پس حجم پول کم شده است.

نکته: بیرون از خط $C = B - rD$ نظام بانکی در تعادل نیست؛ بالای خط (اسکناس بیش از خواست نظام بانکی) بانک‌ها با سود سپرده بالاتر مردم را به سپرده‌گذاری می‌کشاند؛ زیر خط (ذخیره بیش از دلخواه) با وام دادن و بهره وام پایین‌تر به خط برمی‌گردند.

★ نکات مهم این مبحث

✓ تابع مردم $C = kD$ از مبدأ می‌گذرد؛ تابع بانک‌ها $C = B - rD$ است.

✓ سپرده تعادلی $D^* = \frac{B}{k+r}$ است.

✓ افزایش k اسکناس را زیاد، سپرده را کم و حجم پول را کم می‌کند.

۱ تست آخر فصل

اولویت مطالعه: تکمیلی

عرضه پول در اندیشه اقتصاددانان مسلمان

دیدگاه برخی اقتصاددانان مسلمان: اجزای پایه پولی در سمت بدهی همان $B = C + R$ است؛ ولی در سمت دارایی به جای اوراق قرضه، اوراق مشارکت می‌نشیند که سود قطعی ندارد و بر پایه عقود اسلامی است. عرضه پول همان اسکناس و مسکوک در گردش + مانده سپرده‌های جاری است و کارت اعتباری و پول الکترونیکی با آن مغایرتی ندارد.

★ نکات مهم این مبحث

✓ سمت بدهی پایه پولی همان اسکناس و ذخایر است.

✓ در سمت دارایی اوراق مشارکت بی‌سود قطعی جای اوراق قرضه را می‌گیرد.

فرمول ها و قاعده ها

$$M_p = M_1 + T \text{ و } M_1 = C + D \quad ۱.$$

$$B = C + R; \text{ ذخایر} = \text{قانونی} + \text{اضافی} \quad ۲.$$

$$\text{۳. پایه پولی} = \text{خالص دارایی خارجی} + \text{خالص مطالبات از دولت} + \text{مطالبات از بانک ها} - \text{حساب سرمایه و سایر بدهی ها}$$

$$r = \frac{R}{D} \text{ و } k = \frac{C}{D} \quad ۴.$$

$$M = m \times B \text{ و } m = \frac{1+k}{k+r} \quad ۵.$$

$$\Delta M = m \times \Delta B \quad ۶.$$

$$C = k \times D \text{ و } D = \frac{B}{k+r} \quad ۷.$$

$$k = \frac{c}{1-c}; c = \frac{C}{M} \text{ اگر } \quad ۸.$$

$$\text{۹. مردم: } C = kD; \text{ بانک ها و بانک مرکزی: } C = B - rD$$

$$\text{۱۰. بیشینه ضرب (بی اسکناس و بی ذخیره اضافی): } \frac{1}{r} \text{ با } r \text{ برابر نرخ ذخیره قانونی}$$

تعریف های کلیدی

اسکناس و مسکوک در دست مردم + سپرده دیداری	حجم پول
سپرده های غیردیداری (قرض الحسنه پس انداز، سرمایه گذاری کوتاه مدت)	شبه پول
حجم پول + شبه پول	نقدینگی
M_p : L + اوراق کوتاه مدت دولتی	وسیع ترین سنجه
اسکناس و مسکوک منتشر شده (نزد مردم و بانک ها) + سپرده بانک ها نزد بانک مرکزی؛ یعنی $C + R$	پایه پولی
سپرده آزاد نزد بانک مرکزی + نقد صندوق بانک	ذخیره اضافی
حجم پول تقسیم بر پایه پولی	ضریب فزاینده پول
بی اثری پول بر تولید و اشتغال (دید کلاسیک، بلندمدت)	خنثی بودن پول

دام های تستی

۱ اسکناس صندوق بانک

طراح تست اسکناس صندوق بانک ها یا سپرده آنها نزد بانک مرکزی را در اقلام می گذارد تا در حجم پول جمع شود. **مواظب باشید:** در حجم پول فقط **اسکناس در دست مردم و سپرده دیداری** جمع می شود؛ نقد صندوق بانک جزء ذخایر و پایه پولی است. **ص ۵۵**

۲ تغییر پایه ضربدر ضریب

طراح تست استقراض دولت از بانک مرکزی را می دهد و تغییر پایه پولی را می پرسد تا آن را در ضریب ضرب کنید. **مواظب باشید:** پایه پولی به همان **مبلغ** استقراض بالا می رود؛ ضریب فقط برای **تغییر حجم پول** به کار می آید. **ص ۵۷**

۳ نسبت به پول یا به سپرده

طراح تست نسبت اسکناس به کل حجم پول را می دهد و گزینه ای می سازد که همان عدد را به جای k گذاشته است. **مواظب باشید:** فرمول ضریب با **نسبت به سپرده دیداری** است؛ نسبت به پول را اول با $k = \frac{c}{1-c}$ تبدیل کنید. **ص ۵۸**

۴ جا انداختن ذخیره اضافی

طراح تست نرخ قانونی و ذخیره اضافی را جدا می دهد و گزینه ای با نرخ قانونی تنها می سازد. **مواظب باشید:** **نسبت کل ذخایر** به سپرده است؛ نرخ قانونی + نسبت **ذخیره اضافی**. **ص ۵۸**

۵ نرخ ذخیره و پایه پولی

طراح تست می گوید افزایش نرخ ذخیره قانونی پایه پولی را کم می کند. **مواظب باشید:** نرخ ذخیره قانونی بر **ضریب فزاینده** اثر دارد و **پایه پولی** را ثابت می گذارد؛ حجم پول از راه ضریب کم می شود. **ص ۵۹**

۶ افزایش k و حجم پول

طراح تست می پرسد با بیشتر شدن اسکناس در دست مردم حجم پول چه می شود و گزینه افزایش را می گذارد. **مواظب باشید:** با بالا رفتن k ، **ضریب فزاینده و حجم پول** کم می شود، هر چند اسکناس در دست مردم بیشتر شده است. **ص ۵۹**

پایان نمونه رایگان

بقیه اش در فایل کامل است

در این نمونه ۷ صفحه از ۲۴۴ صفحه را دیدید.

۳

آزمون جامع

۱۲

فصل درسنامه فشرده

۸۱۳

تست با پاسخ تشریحی

۲۴۴

صفحه

فایل کامل، فصل به فصل

فصل	عنوان	تست آخر فصل	از صفحه
	بخش اول: پول		
۱	سیر تحولات پول	۴۵	۴
۲	سیر تحولات نظام های پولی در ایران و جهان	۵۲	۱۸
۳	تقاضای پول	۷۵	۳۴
۴	عرضه پول	۶۵	۵۵
	بخش دوم: بانکداری		
۵	تاریخچه بانکداری در ایران و جهان	۶۸	۷۴
۶	بانکداری اسلامی	۶۱	۹۲
۷	بانک مرکزی	۵۵	۱۱۰
۸	عملیات بانکی	۶۵	۱۲۵
	بخش سوم: سیاست پولی، تورم و ارز		
۹	سیاست های پولی	۷۵	۱۴۵
۱۰	تورم	۶۵	۱۶۷
۱۱	ارز	۷۴	۱۸۶
۱۲	مکانیسم پرداخت های بین المللی	۵۳	۲۰۸
	جمع	۷۵۳	

✓ هر فصل: درسنامه فشرده با برچسب اولویت مطالعه، جدول و کادر فرمول، مثال حل شده با الگوی حل و برگه جمع بندی یک صفحه ای.

✓ زیر پاسخ هر تست نوشته شده مطلبش در کدام صفحه درسنامه است.

✓ ۳ آزمون جامع ۲۰ سؤالی با سؤال هایی که در تست فصل ها نیامده اند؛ ویرایش های بعدی برای خریداران رایگان است.

دانلود فایل کامل pdf از بژیک

دانلود جزوه و تست پول، ارز و بانکداری استخدامی ۱۴۰۵ با نمونه رایگان pdf

bzhik.ir

